

СПЕЦИФІКА УЧАСТІ БАНКІВ
У ПРОГРАМІ “ДОСТУПНІ КРЕДИТИ 5-7-9” В УМОВАХ ВІЙНИSPECIFIC PARTICIPATION OF BANKS
IN THE PROGRAM “AVAILABLE LOANS 5-7-9” IN THE CONDITIONS OF WAR

Розглянуто роль банків у підтримці функціонування суб'єктів підприємництва у воєнний час завдяки пільговому кредитуванню, запровадженому КМУ у 2020 р. Доведено, що на даний час національна економіка оперативним чином переведена на “воєнні рейки”, а основні сили кинуті на підтримку критичних галузей, в основному сільського господарства, тому пріоритети кредитування бізнесу відображають саме цю тенденцію. Обґрунтовано, що з початком війни в Україні банки змушені адаптуватися до нових умов здійснення діяльності, пропонуючи нові види кредитів в рамках програми “Доступні кредити 5-7-9”: на релокацію бізнесу, на запобігання та подолання наслідків російської агресії тощо. Проведено аналіз напрямів кредитування ТОП-10 банків-учасників програми “Доступні кредити 5-7-9”, який показав, що серед довоєнних напрямів кредитування найбільше договорів укладено з метою подолання негативних наслідків COVID-19, у воєнний час – з метою підтримки сільськогосподарських товаровиробників для забезпечення посівної компанії. Доведено, що у воєнний час окремі банки відклали на віддалену перспективу інвестиційне кредитування і сконцентрувалися на оборотних коштах, в першу чергу для агробізнесу. Проведено аналіз частки підписаних договорів кредитування на підтримку посівної компанії та підтримку бізнесу у воєнний час за весь період дії програми “Доступні кредити 5-7-9” та за період воєнного стану. Проведено характеристику окремих кредитних продуктів АТ КБ “Приватбанк”, АБ “Укргазбанк”, АТ “Ощадбанк”.

Ключові слова: кредитування, програма “Доступні кредити 5-7-9”, банки, воєнний час, посівна компанія.

The role of banks in supporting the functioning of business entities in wartime thanks to preferential lending introduced by the Cabinet of Ministers of Ukraine in 2020 is considered. It is proved that currently the national economy is operationally transferred to the “war rails”, and the main forces are thrown to support critical industries, mainly agriculture, therefore the priorities of business lending reflect exactly this trend. It is well-founded that with the beginning of the war in Ukraine banks are forced to adapt to new conditions of activity, offering new types of loans within the framework of the “Available loans 5-7-9” program for business relocation, for preventing and overcoming the consequences of Russian aggression, etc. An analysis of the lending directions of the TOP-10 participating banks of the “Available loans 5-7-9” program is conducted, which showed that among the pre-war lending directions most agreements were concluded with the aim of overcoming the negative consequences of COVID-19, and during wartime – with the aim of supporting agricultural producers to provide seed company. It is proved that during the war some banks postponed investment lending for the distant future and concentrated on working capital, primarily for agribusiness (JSC “Raiffeisen Bank Aval”, JSC “OTP Bank” temporarily suspended issuing loans for investment purposes. JSC KB “Privatbank”, JSC “Ukreximbank”, PJSC “Bank Vostok” temporarily suspended issuing loans for refinancing). TOP-10 banks that after February 24, 2022 refocused mainly on lending to the seed company and business support during wartime are provided. An analysis of the share of signed loan agreements for the support of the seed company and business support during wartime is carried out for the entire period of the program “Available loans 5-7-9” and during the period of martial law. Banks with the largest share of signed contracts for new lines of lending are noted (JSC KB “Privatbank” 96,84%, PJSC “Bank Vostok” 95,65%, JSC “Ukreximbank” 95,87%, JSC “Procredit Bank” 91,73%, JSC “Ukrasbank” 91,38%) of all contracts signed during the war period. The characteristics of individual credit products of JSC KB “Privatbank”, JSC “Ukrasbank”, JSC “Oshchadbank” in the conditions of martial law are carried out.

Key words: lending, the program “Available loans 5-7-9”, banks, wartime, seed company.

УДК 336.77

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct67-37>

Чубка О.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів
Національний університет
“Львівська політехніка”

Скоропад І.С.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів
Національний університет
“Львівська політехніка”

Chubka Olha

Lviv Polytechnic National University

Skoropad Iryna

Lviv Polytechnic National University

Постановка проблеми. Банківське кредитування через фінансування реального сектору економіки відіграє важливу роль у забезпеченні та підтриманні економічного зростання та сталого розвитку. Впровадження урядом України в дію пільгового кредитування має позитивний вплив на обидві сторони кредитної угоди: позичальники (малий та середній бізнес, а в умовах війни і частина великого бізнесу) мають додаткові ресурси для подолання кризових явищ, продовження діяльності та розвитку, а кредитори через зацікавлення позичальників у “здешевлених” кредитах мають можливість залучити більше клієнтів, збільшити кредитний портфель, а відтак, підвищити прибутковість активних операцій. Однією

із програм, що дає змогу здешевити надання банками позик, є програма “Доступні кредити 5-7-9”, яка в Україні запрацювала з 2020 р., але в умовах війни зазнала значних змін і набула особливої актуальності. Банки стали провайдерами державних ініціатив з підтримки бізнесу, а впровадження пільгового кредитування стало їхньою місією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ролі банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні займалися такі науковці як Романовська Ю. А. [1], Чайковський Я. [2], які акцентували увагу на фінансових продуктах, що пропонуються для малого та середнього бізнесу АТ “Ощадбанк”, АТ “Укресімбанк”,

АТ “Укргазбанк”, АТ “Приватбанк”. Більшість публікацій відображають залучення банків до програми “Доступні кредити 5-7-9” у періоди карантинних обмежень, пов’язаних із COVID-19. Проте війна навчила банки вирішувати нові завдання та підштовхнула до переосмислення минулого формату роботи і низки фінансових та консалтингових продуктів для МСП, що потребує більш докладного вивчення.

Формулювання цілей статті. Повномасштабна війна в Україні стала каталізатором використання нових банківських продуктів, нових способів взаємодії банків із клієнтами, дослідження яких лежить в основі цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Активізація кредитування, яка забезпечує стійке зростання економіки, залежить від доступності суб’єктів підприємництва до цих джерел фінансування, зниження та контрольованості ризиків для банків. Кредитування МСП в Україні є доволі ризиковим з огляду на низьку прибутковість і специфіку функціонування. Це зумовлює необхідність пошуку нових підходів, методів, інструментів щодо їх обслуговування [1]. Банківські установи виявляють все більше зацікавлення в подальшому розвитку кредитування МСП, адже краще мати великий портфель з малих кредитів бізнесу, ризиками якого можна управляти, ніж кілька великих кредитів, виданих одному позичальнику, з усіма пов’язаними з цим економічними та політичними ризиками [2, с. 86].

Програма “Доступні кредити 5-7-9” введена для спрощення доступу МСП до кредитних ресурсів та

для зниження відсоткового навантаження за кредиторами. З початку введення в дію програми кредити видавалися за такими напрямками: інвестиційний, анти-ковідний, рефінансування, підтримка ФОП (рис. 1).

За весь період існування програми найбільше кредитів МСП надано з метою зменшення впливу негативних наслідків коронавірусу на діяльність підприємств (57856 млн. грн.). З метою зміни умов діючого кредитного договору суб’єкти підприємництва отримали кредити на суму 28810 млн. грн., а для забезпечення потреб МСП та нарощування активів у майбутньому – на суму 10043 млн. грн. Кредити з метою підтримки ФОП надавались лише АТ “Креді Агріколь банк” і становили порівняно незначну суму – 20 млн. грн. З початком повномасштабної війни кредитування МСП за цими напрямками суттєво зменшилось і з’явилися нові напрямки: підтримка посівної компанії та підтримка бізнесу у воєнний час.

Більш детальна інформація по напрямках кредитування в рамках ТОП-10 банків подана у табл. 1.

Серед ТОП-10 банків, у структурі довоєнного кредитного портфелю яких найбільша частка кредитів припадала на анти-ковідний напрям кредитування, були АТ КБ “Приватбанк”, АБ “Укргазбанк”, АТ “Ощадбанк”, АТ “ПУМБ”, АТ “Укрексімбанк”, АТ “Прокредит банк”, АТ “ОТП Банк”. Після 24 лютого 2022р. кредитування за цим напрямком суттєво скоротилося, наприклад, в АБ “Укргазбанк” сума кредиту становила 18,47% довоєнного показника, а в АТ КБ “Приватбанк” – лише 1,46%. У структурі кредитного портфелю інших

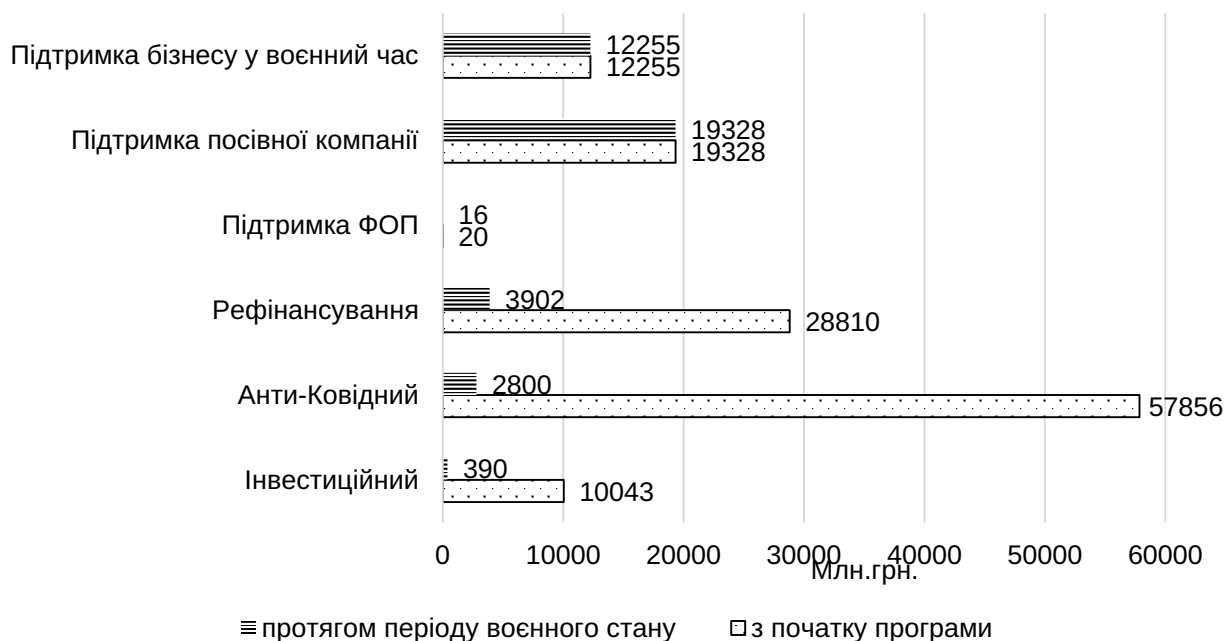

Рис. 1. Зміна кредитного портфелю за програмою “Доступні кредити 5-7-9” станом на липень 2022 року.

Джерело: складено на основі [3]

**Кредитний портфель банків за програмою “Доступні кредити 5-7-9”
за окремими напрямками кредитування станом на липень 2022 року, млн.грн.**

Банк	Інвестиційний		Анти-Ковідний		Рефінансування	
	з початку програми	з 24.02.22 р.	з початку програми	з 24.02.22 р.	з початку програми	з 24.02.22 р.
АТ КБ “Приватбанк”	2694,55	198,5	6865,98	100,56	373,58	0,0
АБ “Укргазбанк”	1770,57	18,84	2763,27	510,48	1026,83	20,96
АТ “Ощадбанк”	2062,71	138,07	6033,08	962,85	1564,04	133,45
АТ “Райффайзен банк Аваль”	340,23	0,0	1019,34	464,15	5313,6	1034,2
АТ “ПУМБ”	317,1	18,21	6444,6	561,12	4189,18	782,62
АТ “Укрексімбанк”	490,97	1,19	2443,08	84,84	686,12	0,0
АТ “Прокредит банк”	183,18	2,1	5069,46	106,80	3257,42	18,11
АТ “Креді Агріколь банк”	0,0	0,0	2997,07	271,74	3972,4	214,26
ПАТ “Банк Восток”	124,1	0,24	504,91	39,0	702,35	0,0
АТ “ОТП Банк”	70,29	0,0	3664,07	115,69	563,41	21,89

Джерело: [3]

трьох банків (АТ “Райффайзен банк Аваль”, АТ “Креді Агріколь банк”, ПАТ “Банк Восток”) перше місце належало кредитам на цілі рефінансування. Їх сума у воєнний період також скоротилась: 19,46% в АТ “Райффайзен банк Аваль”, 5,39% в АТ “Креді Агріколь банк”. Специфікою діяльності АТ “Креді Агріколь банк” є відсутність у його кредитному портфелі інвестиційних кредитів за програмою “Доступні кредити 5-7-9”. Серед перерахованих банків є такі, які із запровадженням воєнного стану тимчасово призупинили видавати кредити МСП за існуючими напрямками кредитування, наприклад, АТ “Райффайзен банк Аваль”, АТ “ОТП Банк” – на інвестиційні цілі, АТ КБ “Приватбанк”, АТ “Укрексімбанк”, ПАТ “Банк Восток” – на рефінансування. З початком війни в Україні Кабінет міністрів ухвалив рішення про розширення програми кредитування для підприємців на базі програми “Доступні кредити 5-7-9”, яка стала націлена на підтримку сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення посівної компанії, а також на підтримку та активізацію підприємницької діяльності у період дії воєнного стану і саме в цьому напрямку банки на даний час здійснюють кредитування (рис. 2).

Надання банками кредитів для підтримки посівної компанії є в пріоритеті порівняно з іншим новим напрямком кредитування. Внаслідок повномасштабної російської агресії, сільгоспвиробники, не маючи можливості реалізувати на експорт зібраний минулого року врожай, відчували кризу ліквідності оборотних коштів для сільськогосподарської діяльності, чим зумовлений попит на кредити. Держава максимально посприяла аграріям у веденні діяльності, адже від них залежить продовольча безпека України. На сьогодні аграрні кредити надають 22 банки України із 42, які беруть участь у програмі пільгового кредитування бізнесу.

Лідерами є ТОП-10 банків в основному завдяки розгалуженій мережі їхніх відділень.

Банки почали адаптувати стандартні банківські кредитні продукти, в тому числі для фермерів, до обставин, які спричинила війна, через різноманітні програми, що зумовило зростання попиту на пільгові кредити (рис. 3).

Послаблення умов обслуговування для своїх клієнтів варіюються від банку до банку, але в більшості це кредитні канікули, спрощення процедури розгляду заявок, зниження процентних ставок за кредитами, скасування низки комісій тощо. За весь період дії програми “Доступні кредити 5-7-9” частка підписаних договорів у АТ КБ “Приватбанк” по двох нових напрямках кредитування становила 49,57%, а частка укладених договорів з 24.02.2022 р. – 96,84% у загальній сумі підписаних договорів. Характеристика окремих кредитних продуктів, що надаються АТ КБ “Приватбанк”, подана у табл. 2.

Частка підписаних договорів за новими напрямками кредитування у АБ “Укргазбанк” становить 91,38% з 24.02.2022 р. та 53,86% з початку програми у загальній сумі підписаних договорів кредитування. В рамках програми підтримки бізнесу банк в умовах воєнного стану пропонує кредити на цілі, подані у табл. 3.

Активність АТ “Ощадбанк” у нових напрямках кредитування дещо нижча від попередніх банків. Так, частка підписаних угод у воєнний час складає 75,15%, а за весь період дії програми – 37,09%. Коротка характеристика окремих кредитних продуктів АТ “Ощадбанк” подана у табл. 4.

Висока активність за новими напрямками кредитування у воєнний період спостерігається також у ПАТ “Банк Восток”, АТ “Укрексімбанк” та АТ “Прокредит банк” (частка підписаних договорів становить 95,65%, 95,87% та 91,73% відповідно).

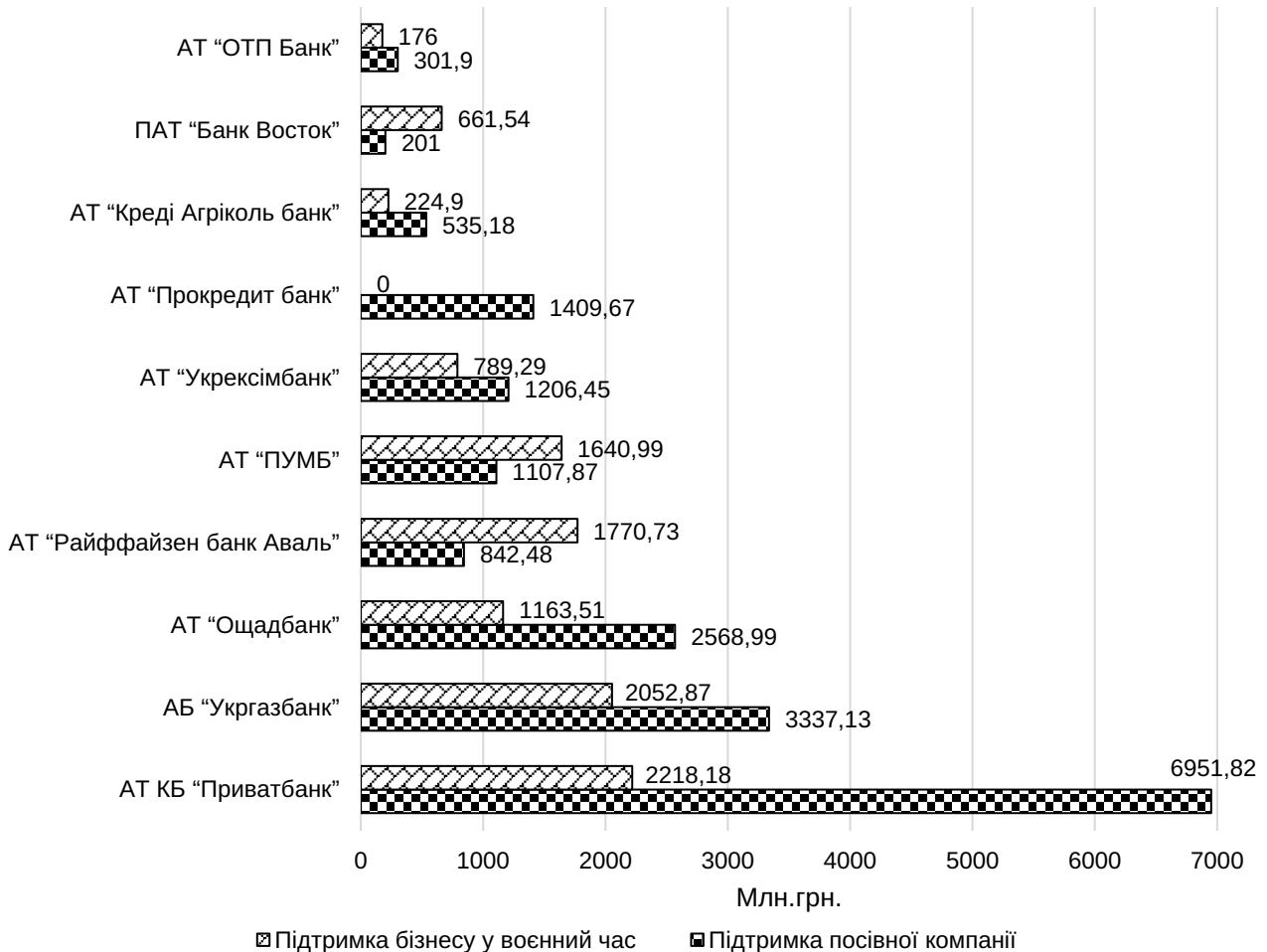

Рис. 2. Кредитний портфель банків за новими напрямками кредитування в рамках програми "Доступні кредити 5-7-9" станом на липень 2022 року

Джерело: складено на основі [3]

Таблиця 2

Характеристика окремих кредитних продуктів АТ КБ "Приватбанк"

Умови кредитування	Кредит на придбання основних засобів, у тому числі сільгосптехніки	Кредитна лінія "Агросезон" (поновлювана кредитна лінія з оформленням строкових етапів фінансування)
Строк	1–3 роки	до 36 місяців
Ставка	від 0% річних за програмою уряду "Доступні кредити під 5-7-9%"	гривня — від 14% річних; - долар США — від 6,5% річних; - євро — від 5,5% річних. Зниження процентної ставки за умови участі в державній програмі "Доступні кредити 5-7-9"
Сума фінансування	від 100 тис. грн.	від 500 тис. грн.
Графік платежів	щомісяця рівними частинами / платежами, адаптований (з урахуванням сезонності бізнесу)	погашення основної заборгованості: гнучкий графік з урахуванням сезонності, погашення кредиту: грудень – 20%, січень – 30%, лютий – повне обнулення етапу фінансування; погашення відсотків: щомісяця по 25-х числах
Забезпечення	придбане майно	нерухомість, транспорт, сільськогосподарська техніка та обладнання, цілісні майнові комплекси, обладнання
Особливі умови	аванс – від 20% вартості основних засобів	–

Джерело: [4]

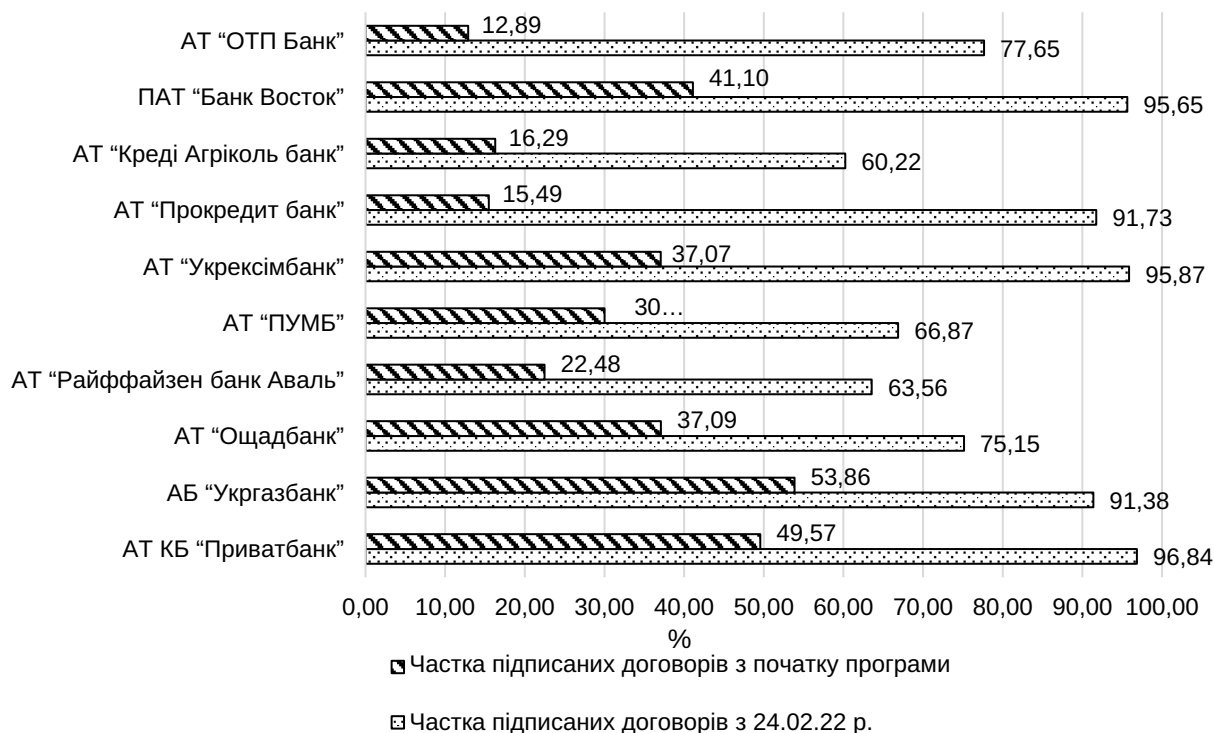

Рис. 3. Частка підписаних договорів за напрямками кредитування "Підтримка посівної компанії" та "Підтримка бізнесу у воєнний час" у загальній сумі підписаних договорів станом на липень 2022 р.

Джерело: складено на основі [3]

Таблиця 3

Характеристика кредитних продуктів АБ "Укргазбанк" в умовах воєнного стану

Умови кредитування	Фінансування купівлі с/г техніки	Фінансування інвестиційних витрат	Фінансування релокації підприємств
Цільова аудиторія	юридичні особи, фізичні особи – підприємці		юридичні особи, фізичні особи – підприємці, виробничі потужності яких з територій, що зазнали негативного / руйнівного впливу від активних військових дій або є невідконтрольними
Цільове призначення	придбання сільськогосподарської техніки та обладнання	придбання нерухомості, транспорту, техніки, обладнання, устаткування; капітальних витрат пов'язаних з придбанням / модернізацією / реконструкцією основних засобів в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення	кредитування витрат на переміщення (демонтаж, транспортування, монтаж, тощо) виробничої потужності на території західних регіонів України в т.ч.: інвестиційні витрати з купівлі основних засобів для запуску виробництва; поповнення обігових коштів необхідних для запуску виробництва, при релокації.
Валюта	гривня		
Строк	до 36 місяців		
Сума кредиту	мінімальна сума кредиту – 50 тис. грн. максимальна сума кредиту – 60 млн. грн.		
Власний внесок	від 20% вартості проекту – для нових; від 30% вартості проекту – для б/в	від 20% вартості проекту – для нових; від 30% вартості проекту – для б/в та кредитування, пов'язаного з модернізацією	від 20% вартості проекту – для нових від 30% вартості проекту – для б/в від 30% – витрат, пов'язаних з релокацією виробництва
Ставка	0% річних	від 0% річних	
Комісія	визначається в рамках обраної цілі за програмою фінансування		
Графік погашення	проценти – щомісячно; кредит – щомісячно рівними частинами	індивідуальний, відповідно до прогностичних показників діяльності	
Забезпечення	об'єкт кредитування та/або інше рухоме, нерухоме майно та/або гарантія КМУ в розмірі 50% від суми кредиту та/або порука засновників/порука подружжя підприємця		

Джерело: [5]

Характеристика окремих кредитних продуктів АТ “Ощадбанк”

Умови кредитування	Кредити на посівну	Кредит на релокацію бізнесу	Запобігання та подолання наслідків російської агресії	Кредити на агротехніку
Ставка	0% річних	0% річних протягом дії воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення або скасування; 5% річних – після завершення періоду, зазначеного вище		5% / 7% / 9% річних
Строк	до 6 місяців	до 60 місяців		–
Сума	60 млн. грн.	–	до 60 млн.грн.	
Цільове призначення	забезпечення посівної компанії	здійснення капітальних витрат, пов'язаних із провадженням господарської діяльності; поповнення оборотного капіталу		на придбання основних засобів та покриття будь-яких витрат, пов'язаних із провадженням сільськогосподарської діяльності

Джерело: [6]

Висновки. Найважливішим елементом економіки країни є банківський сектор, основним завданням якого виступає ефективний перерозподіл фінансових ресурсів між населенням, суб'єктами підприємництва та державою. Виступаючи інституцією фінансового перерозподілу вартості, банки мають можливість запропонувати позичальникам значну кількість різноманітних банківських продуктів та послуг. З початком війни в Україні банки змушені адаптуватися до нових умов здійснення діяльності, пропонуючи нові види кредитів в рамках програми “Доступні кредити 5-7-9”: на релокацію бізнесу (перенесення виробничих потужностей підприємств із зон бойових дій у більш безпечні місця, наприклад, у західні області України), на запобігання та подолання наслідків російської агресії тощо.

Проведений аналіз напрямів кредитування ТОП-10 банків-учасників програми “Доступні кредити 5-7-9” показав, що серед довоєнних напрямів кредитування найбільше договорів кредитування укладено з метою подолання негативних наслідків COVID-19, у воєнний час – з метою підтримки сільськогосподарських товаровиробників для забезпечення посівної компанії.

У воєнний час окремі банки відклали на віддалену перспективу інвестиційне кредитування і сконцентрувалися на оборотних коштах, в першу чергу для агробізнесу. Так, АТ “Райффайзен банк Аваль”, АТ “ОТП Банк” тимчасово призупинили видавати кредити на інвестиційні цілі, АТ КБ “Приватбанк”, АТ “Укрексімбанк”, ПАТ “Банк Восток” – на рефінансування. Після 24.02.2022 р. окремі банки переорієнтувалися в основному на кредитування посівної компанії та підтримку бізнесу у воєнний час. Так, частка підписаних договорів кредитування за цими напрямками становила

у АТ КБ “Приватбанк” 96,84%, ПАТ “Банк Восток” 95,65%, АТ “Укрексімбанк” 95,87%, АТ “Прокредит банк” 91,73%, АБ “Укргазбанк” 91,38% із всіх підписаних договорів за воєнний період.

На даний час національна економіка оперативно переведена на “воєнні рейки”, основні сили кинуті на підтримку критичних галузей, в основному сільського господарства, тому пріоритети кредитування бізнесу відображають саме цю тенденцію. Українські банки завдяки пільговому кредитуванню, запровадженому КМУ, відіграють важливу роль у збереженні того бізнесу, який готовий працювати та відновлювати зруйновану економіку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Романовська Ю.А., Бабюк А.В., Юренко А.О. Специфікація розвитку банківського кредитування в умовах COVID 19. *Економіка та суспільство*. № 26. 2021.
2. Чайковський Я. Сучасний стан та напрями розвитку банківського кредитування малого і середнього бізнесу в Україні. *Світ фінансів*. № 3(68). 2021. С. 80–90.
3. Інформація про результати державної програми доступні кредити 5-7-9. Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/uk/informaciya-pro-rezultati-derzhavnoji-programi-dostupni-krediti-5-7-9>.
4. Приватбанкучасник програми “Доступні кредити 5-7-9%”. URL: <https://privatbank.ua/business/5-7-9>.
5. Програма підтримки бізнесу Укргазбанку. URL: http://www.ukrgasbank.com/small_bussiness/credit/5_7_9_cred.
6. Ощадбанк. Доступні кредити 5-7-9. URL: <https://www.oschadbank.ua/credit/579>.

REFERENCES:

1. Romanovska Yu. A., Babiuk A. V., Yurenko A. O. (2021) Spetsyifikatsiia rozvytku bankivskoho kredyтуvannia v umovakh COVID-19 [Specification of the deve-

lopment of bank lending in the conditions of COVID-19]. *Economy and society*, vol. 26.

2. Chaikovskiy Ya. (2021) Suchasnyi stan ta napriamy rozvytku bankivskoho kredytuvannia maloho i serednoho biznesu v Ukraini. [The current state and directions of development of bank lending to small and medium-sized businesses in Ukraine]. *The world of finance*, vol. 3(68), pp. 80–90.

3. Informatsiia pro rezultaty derzhavnoi prohramy dostupni kredyty 5-7-9. Fond rozvytku pidpriemnytstva [Information on the results of the state program available credits 5-7-9]. Available at: <https://bdf.gov.ua/uk/infor->

maciya-pro-rezultati-derzhavnoji-programi-dostupni-krediti-5-7-9.

4. Pryvatbank uchasnyk prohramy "Dostupni kredyty 5-7-9%" [Privatbank is a participant in the "Affordable loans 5-7-9%" program]. Available at: <https://privatbank.ua/business/5-7-9>.

5. Prohrama pidtrymky biznesu Ukrhazbanku [Business support program of Ukrgasbank]. Available at: http://www.ukrgasbank.com/small_bussiness/credit/5_7_9_cred.

6. Oshchadbank. Dostupni kredyty 5-7-9 [Oschadbank. 5-7-9 credits available]. Available at: <https://www.oschadbank.ua/credit/579>.